

Boeken

MARGRIET LUYTEN

Stervelingen - Mortals, Margriet Luyten (foto's), Joke J. Hermsen, Hans Theys, Patricia de Martelaere, Rick Vercauteren (tekst), Peter Jonker (ontwerp), 2009, Pels & Kemper, gebonden, 112 pag., NL/EN, ISBN 9789079372058, €29,50

Stervelingen - Mortals is de catalogus bij de tentoonstelling die fotograaf Margriet Luyten onlangs had in Museum Van Bommel Van Dam in Venlo. Het thema van de tentoonstelling was de dood, en in het bijzonder de dood als taboe. Luyten liet drie series fotowerken zien. Die zijn grotendeels terug te vinden in dit boek.

Het boek opent met een aantal dubbelportretten van negentig- tot honderdjarigen. Luyten combineert hierbij telkens een bestaande foto van een jonge vrouw of man met een door haar gemaakte foto van dezelfde persoon, ruim zeventig jaar later. Omdat ze de gomdruktechniek gebruikt, vallen de scherpe contrasten weg. Een enigszins vaag, korrelig, sfeerisch beeld is het resultaat. Op die manier krijgen de portretten een zekere zachtheid, die nog versterkt wordt door het doffe, absorberende papier waarop ze zijn afgedrukt.

De tweede serie bestaat uit een aantal portretten van overleden baby's. In onze cultuur is het nu niet meer gebruikelijk dat soort foto's te nemen. Luyten maakt daarom gebruik van oude portretjes die ze weer heeft verzacht door de gomdruktechniek toe te passen. In deze serie voert ze die nog verder door, waardoor de baby's veranderen in ontroerende, engelachtige, blauwige schimmen.

Haar eigen moeder staat centraal in de laatste serie, waarin Luyten haar volgt in de finale levensfase. Ze zoomt meer dan bij de anderen in op haar gezicht en op haar handen.

Het zijn liefdevolle beelden die iedere vorm van voyeurisme missen. Het is te zien dat de moeder haar volle medewerking heeft verleend.

Tussen de foto's is een viertal teksten afgedrukt. Die van filosoof Joke Hermsen verschaft de duidelijkste informatie over het project en over de thematiek van de sterveling. De andere lijken met de gomdruktechniek geschreven. Ze zijn zweverig, quasi-poëtisch of ronduit vaag.

De teksten suggereren dat het werk van Luyten over het taboe van de dood gaat. Maar als Luyten er echt op uit was geweest om een taboe te doorbreken, dan had ze voor een schokkende vorm moeten kiezen. Bijvoorbeeld zoals Andres Serrano deed met zijn gladde, esthetische, kleurrijke foto's van gewelddoden in een Amerikaans mortuarium. Bij Margriet Luyten is de dood eerder een zachte dood.

Het schokkende element zit wel in *Nachtverblijf*, haar vorige serie. Ze fotografeert daarin hotelruimtes. Lege ruimtes, gedeeltelijk in duisternis gehuld, vaak vanuit een ongewoon perspectief gefotografeerd en met een suggestieve lichtinval. Omdat er personen in ontbreken, maar je als kijker verwacht dat er ieder moment (een gewapend) iemand kan opduiken, gaat deze serie veel meer over het taboe van de dood. De beelden maken het moeilijker om angstgevoelens te onderdrukken.

Foto's met of over doden raken soms de sensatie. Dat Luyten die bewust heeft vermeden, blijkt al uit de sobere, haast achteloze wijze waarop het boek is ontworpen.

Rob Perrée

GER VAN ELK

Ger van Elk, Marente Bloemheuvel en Zsa-Zsa Eyck (red.), 2009, Thieme Art, paperback, 304 pag., NL, ISBN 9789078964285, € 49,95

Al jong kwam Ger van Elk (1941) erachter dat dé waarheid als zodanig niet bestaat, maar altijd een constructie is. Afbeeldingen zijn per definitie 'onbetrouwbaar'. Dat vertelt Ron Kaal in *Ger van Elk Dichter*, in de recent verschenen publicatie *Ger van Elk*. Het blijken de kernbegrippen te zijn in het oeuvre van deze kunstenaar, die samen met Jan Dibbets en Marinus Boezem wordt gerekend tot de belangrijkste vertegenwoordigers van de conceptuele kunst en Arte Povera in Nederland. Al veertig jaar bouwt Van Elk aan zijn oeuvre. Tijd dus voor een allesomvattende studie.

Ron Kaal, journalist en biograaf van Van Elk van het eerste uur, schetst in het nieuwe boek op een toegankelijke en boeiende wijze de ontwikkeling van de kunstenaar: van zijn foto's van slappe tenten via tentoonstellingen als 'Missing Persons' en het schilderkundige commentaar van 'On the nature of genre' naar uiteindelijk 'Sandwiches'. Het artikel van Kaal dient als opmaat voor de rest van het boek. Daarin volgen essays van de Amerikaanse kunsthistoricus en curator Anne Rorimer, van kunsthistoricus en kunstenaar Carel Blotkamp en van de Portugese kunsthistoricus en docent aan de Parijse Sorbonne Jacinto Lageira.

Blotkamps verhaal, al eerder gepubliceerd en briljant en *to the point* geschreven, gaat over de invloeden van zowel Nederland als Amerika op Van Elks werk. Bovendien lees je hier over de positie die Van Elk binnen de conceptuele kunst inneemt. Dat laatste komt bij Rorimer, kenner bij uitstek van conceptuele kunst, nauwelijks uit de verf.

